

بررسی تمایز یافتگی زوجین از خانواده اصلی و نقش آن در پیش‌بینی الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در قومیت‌های مختلف ایران

The Differentiation of Couples from the Original Family and Its Role in Predicting the Communication Patterns and Marital Satisfaction in Different Ethnic Groups in Iran

<https://dx.doi.org/10.52547/JFR.17.3.353>

A. Ariyae, M.A.

Department of Psychology, University of Shahid Behshti, Tehran, Iran

M. S. Sadeghi, Ph.D.

Department of Psychology, University of Shahid Behshti, Tehran, Iran

F. Mootabi, Ph.D.

Department of Psychology, University of Shahid Behshti, Tehran, Iran

افسانه آریائی آذر ✉

پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی

دکتر منصوره السادات صادقی

پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی

دکتر فرشته موتابی

پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی

دریافت مقاله: ۹۸/۱۱/۲۳

دریافت نسخه اصلاح شده: ۱۴۰۰/۶/۱۴

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۶/۲۰

Abstract

The purpose of this study is to investigate the role of differentiation of couples from the original family in predicting the communication patterns and marital satisfaction in ethnic groups in Iran. In this descriptive-correlational study, the statistical population of the couples was Persian, Turkish, Kurd, Arab and Baluch.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش تمایز یافتگی زوجین از خانواده اصلی‌شان در پیش‌بینی الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در اقوام ایرانی بود. در این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی، جامعه آماری زوجین اقوام فارس، ترک، کرد، عرب و بلوچ بودند.

✉ Corresponding author: Department of Psychology, Family of Research Institute, University of Shahid Behshti, Tehran Iran

Email: a.aryaeazar@yahoo.com

✉ نویسنده مسئول: تهران، دانشگاه شهید بهشتی، پژوهشکده خانواده گروه روان‌شناسی

پست الکترونیکی: a.aryaeazar@yahoo.com

250 couples (500 individuals) of the above statistical population who were composed of 50 couples of each ethnicity were selected through available sampling method and with the research tools including Hoffman's differentiation questionnaire (1984), Iranian Couple Interaction Coding System (2010) and ENRICH marital satisfaction questionnaire (1998) and were evaluated. The results showed that conflictual independence in men and emotional independence in women have demonstrated the largest contribution in the prediction of communication patterns and marital satisfaction of couples. Also in ethnicities, only in the Baluch men, conflictual independence was the predictor their marital satisfaction. A differentiated person in dealing with life's problems and has the ability to deal logically and rationally and can avoid emotional confrontation with issues. So these people have the ability to solve problems peacefully. The more differentiated a person is, the more he can lead his behavior thoughtfully and in accordance with the explicit principles.

Keywords: Differentiation, Communication Patterns, Marital satisfaction, Iranian Ethnicities.

۲۵۰ زوج (۵۰۰ نفر) از جامعه آماری فوق که ۵۰ زوج از هر قومیت را تشکیل می‌دادند، با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و توسط پرسش‌نامه‌های تمایز یافتگی هافمن (۱۹۸۴)، نظام کدگذاری تعامل زوجین ایرانی (۱۳۸۹) و رضایت زناشویی انریچ (۱۹۹۸) ارزیابی شدند. نتایج نشان داد که استقلال تعارضی در مردان و استقلال هیجانی در زنان، بیشترین سهم را در پیش‌بینی الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی زوجین به‌طور مستقیم دارد. همچنین در قومیت‌ها، فقط در مردان قوم بلوچ، استقلال تعارضی، پیش‌بینی‌کننده رضایت زناشویی آن‌ها بود. فرد تمایز یافته در برخورد با مسائل و مشکلات زندگی توانایی برخورد منطقی و عقلانی داشته و می‌تواند از برخورد با مسائل به صورت احساسی جلوگیری کند. بنابراین این افراد توانایی حل مسائل را به صورت مسالمت‌آمیز دارند. هرچه تمایز یافتگی فرد بیشتر باشد، به همان اندازه می‌تواند رفتار خویش را اندیشمندانه و مطابق با اصول صریح و جافتاده هدایت کند.

کلیدواژه‌ها: تمایز یافتگی، الگوهای ارتباطی، رضایت زناشویی، قومیت‌های ایرانی.

مقدمه

احساس رضایت از ازدواج و رابطه زناشویی نقش مهمی در میزان کارکردهای بهنجار خانواده ایفا می‌کند. با وجود چالش‌هایی که بر سر معنا و سنجش رضایت زناشویی وجود دارد، اصطلاح رضایت زناشویی با اصطلاحات دیگر (نظیر سازگاری، شادمانی) همراه است و به‌عنوان شاخصی برای بررسی کیفیت زندگی زناشویی به‌طور جایگزین به کار رفته است (عبادپور و صابر^۱، ۱۳۹۴). رضایت زناشویی، یک تجربه‌ی شخصی در ازدواج است که تنها برای خود فرد در پاسخ به میزان لذت رابطه زناشویی قابل ارزیابی است. عوامل بسیاری هستند که در زندگی مشترک بر رضایت زناشویی تأثیر می‌گذارند و این احساس نقش مهمی در میزان کارکردهای بهنجار خانواده ایفا می‌کند، یکی از عوامل تأثیرگذار بر رضایت‌مندی زناشویی، نحوه ارتباط زوجین با یکدیگر است (جیانگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۵).

ارتباط در ازدواج بسیار مهم است. در طول سال‌های زندگی، ارتباط ضعیف و بی‌اثر در ازدواج، رشد و نمو بسیاری از خانواده‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. توانایی برقراری ارتباط مؤثر به‌عنوان محوری برای استقرار رابطه‌ی زناشویی خوب در نظر گرفته می‌شود و تصور بر این است که کیفیت ارتباط همسران، رضایت آن‌ها از رابطه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بنابراین بر پایه‌ی نظر اغلب اندیشمندان و صاحب نظران عرصه‌ی ازدواج، این پدیده به‌عنوان رسمی مهم در اغلب جوامع، مستلزم برقراری ارتباط مؤثر است (لاونر، کارنی و بردبوری^۲، ۲۰۱۶). لازمه برقراری ارتباط مطلوب، یادگیری شریک شدن در افکار و احساس‌های همدیگر، ارائه‌ی بازخوردهای مثبت به هم و ابراز قدردانی از یکدیگر است (ویس^۴، ۲۰۱۴). رابطه زوجین در زمره پیچیده‌ترین روابط انسانی قرار می‌گیرد و هیچ یک از روابط انسانی، همانند رابطه زوجین ابعاد وسیع و متعددی ندارد، زیرا ارتباطات انسانی هر یک بعدی از ابعاد حیات را می‌پوشاند، ولی روابط زوجین هم‌زمان همه‌ی ابعاد زیستی، اقتصادی، عاطفی و نیز روانی - اجتماعی را دارد. به‌طور کلی ازدواج مستلزم برقراری ارتباط مؤثر و کارآمد است (گلسر و گلسر^۵، ۱۳۹۷). در حمایت از این موضوع، بسیاری از پژوهش‌ها نشان داده‌اند که ارتباط زناشویی کارآمد، پیش‌بینی‌کننده‌ی قوی کیفیت زناشویی و در مقابل ارتباط زناشویی ناکارآمد، سرچشمه عمده نارضایتی زناشویی است. برای مثال نایانا و جیمز^۶ (۲۰۱۷) در بررسی همبسته‌های رضایت‌مندی زناشویی در زوج‌های هندی دریافتند که الگوهای ارتباطی با رضایت‌مندی زناشویی خود و رضایت‌مندی زناشویی شریک زندگی، رابطه معناداری دارد. نتایج پژوهش پروندی و عارفی^۷ (۲۰۱۶) نیز نشان می‌دهد که بین الگوی ارتباطی مثبت با رضایت زناشویی، رابطه معنادار مثبت و بین الگوهای ارتباطی منفی با رضایت‌مندی زناشویی رابطه معنادار منفی وجود دارد و متغیر الگوهای ارتباطی، توان پیش‌بینی کیفیت زندگی زوجین را دارد.

رضایت زناشویی از عوامل مؤثر در تداوم زندگی موفق، سالم و شاد محسوب می‌شود. رضایت زناشویی فرایندی است که در طول زندگی زوجین به وجود می‌آید، زیرا لازمه آن انطباق سلیقه‌ها، شناخت ویژگی‌های شخصیتی، ایجاد قواعد رفتاری و شکل‌گیری الگوهای مرادده‌ای است. زوجینی که از نوع و سطح روابطشان راضی‌اند، توافق زیادی با یکدیگر دارند و زمان و مسائل مالی خودشان را به‌خوبی برنامه‌ریزی می‌کنند (آسفیچی تیموری، لواسانی، بخشایش، ۲۰۱۳). بر همین پایه، می‌توان گفت مشکلات ارتباطی، شایع‌ترین و مخرب‌ترین مشکلات در ازدواج‌های شکست‌خورده است، چراکه الگوهای ارتباطی ناکارآمد، موجب می‌شود مسائل مهم زندگی مشترک، حل‌نشده باقی بمانند و منبع تعارض تکراری در بین زوج‌ها شوند (گلسر و گلسر، ۱۳۹۷). مجموع این روابط منجر به شکل‌گیری کانال‌های ارتباطی بین زن و شوهر می‌شود و آن دسته از کانال‌های ارتباطی که بیش از همه در یک خانواده کاربرد دارد، الگوهای ارتباطی خانواده را شکل می‌دهد. به‌طور کلی تعاملات درون خانواده یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده‌ی سلامت روانی است. چنانچه روابط درون خانواده به نحوی باشد که منجر به اضطراب برای اعضا شود و امنیت روانی آن‌ها را به خطر اندازد، این موضوع به نوبه‌ی خود می‌تواند سرمنشأ بسیاری از مشکلات روانی و رفتاری برای آن‌ها باشد (کریمی، دنیوی، راه نجات و همکاران^۸، ۱۳۹۶).

یکی دیگر از عوامل مهمی که در سال‌های اخیر به آن توجه شده است و بر شکل‌گیری الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی تأثیر داشته، تجارب اولیه یا نوع رابطه‌ی هیجانی فرد با والدین خود در دوران کودکی است

که منجر به تمایز یافتگی و یا عدم تمایز فرد از والدین خواهد شد (عبادپور و صابر، ۱۳۹۴). همائی و دشت بزرگی^۹ (۱۳۹۷)، عبادپور و صابر (۱۳۹۴)، رجبی و همکاران^{۱۰} (۱۳۹۴)، قمری گیوی، شیخ الاسلامی و صمدی^{۱۱} (۱۳۹۴) و افسر، فروتن، کارآمد، صالحی زاده و کاشانی^{۱۲} (۲۰۱۶) و کالتا^{۱۳} (۲۰۱۴) در پژوهش‌هایی مشابه به بررسی رابطه تمایز یافتگی و رضایت‌مندی زناشویی پرداخته و دریافتند که تمایز یافتگی با رضایت‌مندی زناشویی رابطه معناداری داشته و می‌تواند پیش‌بین قدرتمندی برای رضایت‌مندی زناشویی باشد.

بسیاری از روان‌شناسان و خانواده‌درمانگران، ویژگی‌های شخصیتی زوجین و چگونگی تجارب کودکی و کیفیت روابط بین اعضای اصلی خانواده را مهم‌ترین عامل در موفقیت یا شکست هر ازدواجی می‌دانند. یکی از نظریه‌پردازانی که به بررسی مفهوم تمایز یافتگی و یا جدایی روان‌شناختی از والدین پرداخته، هافمن^{۱۴} (۱۹۸۴) است. هافمن (۱۹۸۴) با مبنا قرار دادن توصیف‌های ماهر^{۱۵} درباره‌ی جدایی - تفرّد سه سال اول زندگی، سه سطح را در فرایند جدایی در گذر از نوجوانی به جوانی توصیف کرد: سطح شناختی با استقلال نگرشی (داشتن تصویری یگانه از خود و متفاوت با باورها، ارزش‌ها و باوردهای والدین) و سطح رفتاری با استقلال کنشی (استقلال عمل و اداره‌ی امر شخصی بدون کمک والدین) متمایز می‌شود. اما از آنجا که سطح سوم یعنی قلمرو ارتباط عاطفی کودک خردسال به مادر، قلمرو پیچیده و گسترده‌ای است که می‌تواند هم احساسات مثبت صمیمیت و نزدیکی، و هم احساسات تعارضی را منعکس کند، هافمن این سطح را دارای دو زمینه می‌داند و آن‌ها را با عناوین استقلال هیجانی (رهایی از نیاز مفرط به تأیید، مجاورت و حمایت هیجانی والدین) و استقلال تعارضی (رهایی از احساس مفرط گناهکاری، اضطراب، بدگمانی، رنجش و خشم نسبت به والدین) مشخص می‌کند (هافمن، ۱۹۸۴).

اشخاص با سطح تمایز یافتگی پایین، بیشتر زندگی‌شان را صرف نگهداری سیستم روابطشان با دیگران می‌کنند و بر اساس دو مورد اجتناب از تعارض و آنچه زندگی‌شان را دچار نوسان نکند تصمیمات اصلی خود را می‌گیرند، ولی عملکرد عقلانی افراد تمایز یافته می‌تواند خودمختاری آن‌ها را حفظ کند. تمایز یافتگی خود در سایه‌ی استقلال روانی و بلوغ عاطفی شکل می‌گیرد و امری دائمی و پویاست، به این معنا که افراد دائماً در تلاش برای حفظ تمامیت روانی خویش هستند (ونسی^{۱۶}، ۲۰۱۳) و داشتن این ویژگی سبب می‌شود که اضطراب کمتری را تجربه کنند (پلگ و زوبی^{۱۷}، ۲۰۱۴). در نظام‌های زناشویی تمایز یافته، همسران به یکدیگر اجازه می‌دهند که رابطه‌ای صمیمانه‌تر و انعطاف‌پذیرتر داشته باشند و تفاوت عقاید یکدیگر را تحمل کنند و واکنش هیجانی کمتری بروز دهند. در واقع اشخاصی که به‌خوبی خود را متمایز ساخته‌اند، در هنگام فشار و اضطراب، انعطاف‌پذیری و سازگاری بیشتری دارند و احتمال کمتری وجود دارد که به وسیله‌ی اضطراب، ناتوان و ضعیف شوند. در واقع نوعی نظام عاطفی بر ساختار خانواده حاکم است که قابلیت انتقال بین نسلی دارد و سلامت روان افراد در گرو سطح تفکیک و جدایی از این نظام است (گلدنبرگ و گلدنبرگ^{۱۸}، ۱۳۹۶).

به نظر می‌آید با اینکه الگوهای ارتباطی و تمایز یافتگی در میزان بروز رضایت زناشویی نقش دارند، نتایج مطالعات در فرهنگ‌های مختلف، یکسان نیست؛ به مقوله دیگری نیز می‌بایست توجه کرد و آن نقش فرهنگ است. ازدواج مقوله‌ای وابسته به فرهنگ است، لذا موضوعات مرتبط با سازگاری یا ناسازگاری زناشویی در فرهنگ‌های مختلف می‌تواند متفاوت باشد. از آنجایی که فراهم‌سازی دیدگاه کامل‌تر از روابط زوج‌ها در هر فرهنگ، مستلزم توجه به مفهوم ازدواج است، به نظر می‌آید آنچه در گذرگاه روابط زوج‌ها در فرهنگ‌های

متفاوت حائز اهمیت است، رضایتمندی زوجها از تجربه ازدواجشان است و این تجربه حاصل نمی‌آید مگر با انجام پژوهش‌های فرهنگی (صادقی^{۱۹}، ۱۳۸۹).

بنابراین با توجه به نقش مهم تمایز یافتگی در الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی و نیز نبود پژوهش‌های مرتبط در این زمینه در اقوام مختلف، این پژوهش با هدف بررسی تمایز یافتگی زوجین ایرانی از خانواده اصلی در پیش‌بینی الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در قومیت‌های مختلف ایرانی طراحی و پایه‌ریزی شد.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل زوجین ۲۰ تا ۶۰ ساله در اقوام ترک، کرد، عرب، بلوچ و فارس است. نمونه پژوهش حاضر متشکل از ۵۰ زوج (۱۰۰ نفر) از هر قوم و در کل تعداد ۲۵۰ زوج (۵۰۰ نفر) است که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند.

به منظور جمع‌آوری نمونه پس از انتخاب این پنج قوم، به استثنای دو قومیت فارس و بلوچ که اطلاعات آنان را خود محقق جمع‌آوری کرد، در مورد سه قومیت ترک، کرد و عرب از افراد آشنا به این قومیت‌ها و شهرها سرپرستگران آموزش‌دیده انتخاب شدند. این افراد با مراجعه به پارک‌های بزرگ در مناطق مختلف شهر و با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس پرسش‌نامه‌های پژوهش را در بین زوجینی که آمادگی خود را برای مشارکت اعلام کرده بودند، توزیع کردند. پس از گردآوری داده‌ها، نتایج برای بررسی و تجزیه و تحلیل آماری آماده شد. اگر پرسش‌نامه‌ای ناقص بود یا یکی از زوجین پرسش‌نامه را پاسخ نداده بودند، پرسش‌نامه کنار گذاشته می‌شد. لازم به ذکر است جمع‌آوری نمونه پژوهش حدود ۹ ماه به طول انجامید.

ملاک‌های ورود زوجین عبارت بودند از: محدوده‌ی سنی زوجین بین ۲۰ تا ۶۰ سال باشد، حداقل دو سال از زندگی مشترکشان گذشته باشد، حداقل سطح تحصیلاتشان دیپلم باشد، خود را متعلق به قومیتشان بدانند و در شهری که نمایانگر قومیت خودشان است متولد شده باشند و در همان شهر ساکن باشند، علاوه بر این والدینشان نیز در همان شهر متولد شده و ساکن همان جا باشند. زوج‌های متعلق به قوم ترک از شهرهای تبریز و زنجان، زوج‌های متعلق به قوم عرب از شهرهای اهواز و آبادان، زوج‌های متعلق به قوم بلوچ از شهرهای زاهدان و چابهار، زوج‌های متعلق به قوم کرد از شهرهای سنندج و کرمانشاه و زوج‌های متعلق به قوم فارس از شهر مشهد انتخاب شدند. انتخاب این شهرها برای هر کدام از قومیت‌های ذکر شده به این دلیل انجام گرفت که نمونه‌ها بتوانند تا حد زیادی معرف جامعه‌ی مرجع آن قوم باشند. ذکر این نکته ضروری است که یافته‌های این پژوهش را می‌توان به افراد متعلق به شهرهای ذکر شده تعمیم داد اما تعمیم آن به کل افراد یک قومیت که در شهرهای دیگر زندگی می‌کنند باید با احتیاط انجام شود.

ابزارهای پژوهش

۱. پرسش‌نامه تمایز یافتگی (PSI)^{۲۰}: پرسش‌نامه تمایز یافتگی هافمن (۱۹۸۴) برای سنجش مؤلفه‌های جدایی- فردیت در رابطه با خانواده‌ی اصلی ساخته شده است. این پرسش‌نامه ۴۶ سؤالی است و شامل خرده‌مقیاس‌های استقلال تعارضی، استقلال نگرشی، استقلال کنشی و استقلال هیجانی است. دامنه‌ی

نمره‌ها در هر ماده ۱ تا ۵ است و همه‌ی مواد آزمون وزن مساوی دارند. بنابراین دامنه نمرات از ۴۶ تا ۲۳۰ است. هر قدر حاصل نمرات بیشتر باشد، جدایی - فردیت افراد در زیرمقیاس مذکور بیشتر است. نتایج پژوهش هافمن نشان می‌دهد که ضرایب همبستگی حاصل از اجرای آزمون - باز آزمون با فاصله‌ی دو هفته در این مقیاس‌ها بین ۰/۴۹ تا ۰/۹۴ در پسران و بین ۰/۷۰ تا ۰/۹۶ در دختران بوده است که نشان می‌دهد مقیاس جدایی - فردیت از نظر پایایی، خوشه‌ای از اسنادهایی را می‌سنجد که در خلال فاصله‌ی زمانی کوتاه، پایدار می‌ماند (هافمن، ۱۹۸۴). مقادیر آلفای کرونباخ در زیر مقیاس‌های جدایی روان‌شناختی در پژوهش دادستان و همکاران^{۲۱} (۱۳۸۳) بین ۰/۸۴ تا ۰/۹۳ برآورد شد. ضریب آلفا برای ثبات درونی در پژوهش هافمن (۱۹۸۴) بین ۰/۸۴ تا ۰/۹۲ است. اعتبار ابزار در پژوهش حاضر نیز از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای کل ابزار ۰/۸۷ و به‌طور جداگانه برای زنان ۰/۷۵ و مردان ۰/۷۹ به دست آمد.

۲. نظام کدگذاری تعامل زوجین ایرانی (ICICS): نظام مشاهده‌ای کدگذاری زوجین، چک لیستی از تعاملات زوجین و رفتارهای کلامی و غیرکلامی آن‌هاست. این نظام کدگذاری ۲۳ کد تعاملی دارد که شامل ۱۵ کد تعاملی منفی و ۱ کد تعاملی خنثی و ۷ کد تعاملی مثبت است. کدهای تعاملی منفی شامل «تنفر»، «هانت»، «کج‌خلقی»، «سلطه‌گری»، «انتقاد»، «عصبانیت»، «تنش»، «شوخی عصبی»، «دفاعی رفتار کردن»، «غمگینی»، «دیوار سنگی»، «خانواده»، «هانت به خود»، «تخطئه کردن رابطه» و «قواعد جنسیتی» است. هفت کد تعامل مثبت شامل «علاقه برای رابطه»، «تصدیق و تأیید کردن»، «عاطفه»، «شوخی»، «شگفت‌زده کردن» و «خودافشایی» و کاربرد کلمه «ما» در روابط زوجین است. از جمع کدهای تعاملی منفی، میزان تعاملات منفی و از جمع کدهای تعاملی مثبت، میزان تعاملات مثبت محاسبه می‌شود. این نظام کدگذاری را صادقی (۱۳۸۹) براساس نظریه‌ها و نظام‌های کدگذاری معتبر از جمله نظام کدگذاری مخصوص عاطفه (اسپاف^{۲۲} و همکاران، ۱۹۹۸) فراهم آورده است. همبستگی بین مشاهده‌گران با استفاده از آزمون ۲ نشان داد که نمرات همبستگی بین هر یک از کدهای تعاملی بین مشاهده‌گران، دامنه‌ای از ۰/۵۶ تا ۰/۹۵ دارد که در تمام موارد، مقدار $P < 0/05$ است. همبستگی برای کل تعاملات منفی $F = 0/82$ و $P < 0/01$ و نتایج همبستگی برای تمام تعاملات مثبت $F = 0/76$ و $P < 0/05$ به دست آمد (صادقی، ۱۳۸۹). دامنه نمرات این پرسش‌نامه بین ۱ (هرگز) و ۵ (همیشه) برآورد شده است. اعتبار ابزار در پژوهش حاضر نیز از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای کل ابزار ۰/۷۵ به دست آمده است.

۳. پرسش‌نامه انریچ چهارمقیاسی^{۲۴}: این مقیاس یک پرسش‌نامه خودگزارش‌دهی کوتاه با ۳۵ ماده در چهار مقیاس است که به‌منظور تشخیص زمینه‌های قدرت و پربارسازی رابطه‌ی زوج‌ها طراحی شده است. زمینه‌های ارتباط در این پرسش‌نامه در خصوص رضایت‌مندی زناشویی، مهارت‌های ارتباطی، چگونگی حل اختلاف و تحریف آرمانی است. روایی این آزمون به شیوه‌ی روایی سازه‌ای (روایی توافقی) با مقیاس‌های رضایت خانوادگی و رضایت از زندگی به ترتیب همبستگی معنادار ۰/۶۰ و ۰/۴۱ را نشان داده است (اولسون^{۲۵}، ۲۰۰۶). اعتبار این مقیاس نیز از طریق همسانی درونی و به روش آلفای کرونباخ دامنه ۰/۷۰ تا ۰/۸۶ برای هر کدام از مقیاس‌ها و ۰/۷۹ برای کل آزمون را داشته است. همچنین محاسبه پایایی به روش آزمون - باز آزمون با فاصله ۴ هفته مقدار ۰/۸۶ را نشان داده است. در ایران نیز صادقی (۱۳۸۹) اعتبار این آزمون را با استفاده از آلفای کرونباخ برای کل ابزار ۰/۸۷ و برای مقیاس‌های آن از ۰/۷۰ (تحریف آرمانی) تا ۰/۹۱

(رضایت زوجین) محاسبه کرده. اعتبار این پرسش‌نامه در پژوهش حاضر با روش ضریب آلفای کرونباخ $0/90$ محاسبه شده است و به‌طور جداگانه برای زنان $0/87$ و مردان $0/87$ به دست آمده است.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر ۲۵۰ زوج (۵۰۰ نفر) از ۵ قوم ایرانی شرکت کردند. میانگین سنی زنان برابر با $29/33$ سال و مردان برابر با $33/76$ بود. همچنین $54/1$ درصد زنان و $52/1$ درصد مردان دارای تحصیلات دیپلم، $17/6$ درصد زنان و $13/6$ درصد مردان دارای تحصیلات فوق دیپلم، $23/6$ درصد زنان و $20/2$ درصد مردان دارای تحصیلات لیسانس، $8/7$ درصد زنان و $7/3$ درصد مردان دارای تحصیلات فوق لیسانس و $2/1$ درصد زنان و $0/9$ درصد مردان دارای تحصیلات دکتری بودند. جدول شماره یک، شاخص‌های آماری توصیفی متغیرهای پژوهش را برحسب نمره‌های میانگین و انحراف معیار، مربوط به مؤلفه‌های تمایز یافتگی، الگوهای ارتباطی و رضایتمندی زناشویی نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای تمایز یافتگی، الگوهای ارتباطی

و رضایت زناشویی زوجین

زنان		شوهران		متغیر
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
$0/007$	۱۱۸	$0/007$	۱۱۸	استقلال تعارضی
$0/۷۲$	۸۱/۲۴	$0/۷۸$	۸۱/۲۴	استقلال نگرشی
$0/۵۹$	۶۳/۱۳	$0/۶۳$	۶۳/۲۵	استقلال هیجانی
$0/۶۸$	۶۹/۶۸	$0/۷۵$	۶۹/۶۸	استقلال عملکردی
$۴/۵۰$	۲۱/۲۴	$۴/۹۱$	۲۱/۱۷	الگوهای ارتباطی مثبت
$۱۰/۴۰$	۳۸/۶۳	$۹/۱۴$	۳۲/۳۲	الگوهای ارتباطی منفی
$۴۸/۲$	۱۵/۱	$۴۹/۱۹$	۲۳/۱	رضایت زناشویی

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، بالاترین میانگین، مربوط به استقلال نگرشی زوجین و پایین‌ترین میانگین مربوط به استقلال تعارضی زوجین است. همچنین میانگین نمرات در الگوهای ارتباطی منفی زنان بالاتر از شوهران آن‌ها و در رضایت زناشویی بالاترین نمره میانگین مربوط به شوهران است. برای بررسی اثر پیش‌بینی تمایز یافتگی زوجین در الگوهای ارتباطی آنان، از تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج در جدول‌های شماره ۲ و ۳ قابل مشاهده است.

جدول ۲: نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی زوجین برای پیش‌بینی

الگوهای ارتباطی مثبت زوجین

الگوی ارتباطی مثبت											متغیر ملاک	
شوهران					زنان					پیش‌بین		
معنی‌داری	t	Beta	$R^{2\Delta}$	R^2	R	معنی‌داری	T	Beta	$R^{2\Delta}$		R^2	R
$*0/04$	۱/۹۸	$-0/21$	$-0/09$	$-0/14$	$-0/38$	$*0/01$	۲/۴۹	$-0/26$	$0/13$	$0/18$	$0/43$	استقلال تعارضی شوهر
$0/۶۵$	$-0/۴۴$	$-0/04$				$0/۵۳$	$0/۶۲$	$-0/06$				استقلال تعارضی زن
$0/37$	$0/۹۰$	$0/12$				$0/38$	$0/۸۷$	$0/11$				استقلال نگرشی شوهر

ادامه جدول ۲

۰/۵۱	-۰/۶۵	-۰/۰۸				۰/۳۹	-۱/۰۵	-۰/۱۳				استقلال نگرشی زن
۰/۳۱	-۱/۰۱	-۰/۱۵				۰/۴۹	۰/۶۸	۰/۱۰				استقلال هیجانی شوهر
۰/۰۷	-۱/۷۷	-۰/۲۵				*۰/۰۰۷	-۲/۷۳	-۰/۳۹				استقلال هیجانی زن
۰/۳۷	-۰/۸۸	-۰/۱۴				۰/۳۰	-۱/۳۸	-۰/۱۹				استقلال عملکردی شوهر
۰/۱۵	۱/۴۴	۰/۲۲				۰/۰۸	۱/۷۱	۰/۲۶				استقلال عملکردی زن

*P<0/05 **P<0/01

نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی و الگوی ارتباطی مثبت در مردان نشان داد که مدل کلی رگرسیون معنادار است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های تمایز یافتگی زوجین الگوهای ارتباطی مثبت شوهران را ($P=۰/۰۰۷$) و ($F=۳/۷۶$) پیش‌بینی می‌کند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی و الگوی ارتباطی مثبت در زنان نشان داد که مدل کلی رگرسیون معنادار است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های تمایز یافتگی زوجین الگوهای ارتباطی مثبت زنان ($F=۳/۷۸$ و $P=۰/۰۰۱$) را پیش‌بینی می‌کند. همچنین مشخص شد که خرده مقیاس استقلال تعارضی شوهران از خانواده اصلی‌شان با ضریب بتا ۰/۲۱ پیش‌بینی‌کننده الگوی ارتباطی مثبت خودشان و با ضریب بتا ۰/۲۶ پیش‌بینی‌کننده الگوی ارتباطی مثبت همسرانشان است.

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی زوجین برای پیش‌بینی الگوهای ارتباطی منفی زوجین

الگوی ارتباطی منفی											متغیر ملاک	
شوهران					زنان					متغیر پیش‌بین		
معنی‌داری	t	Beta	R ² Δ	R ²	R	معنی‌داری	T	Beta	R ² Δ		R ²	R
*۰/۰۳	-۲/۱۸	-۰/۲۴	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۴۰	*۰/۰۱	-۲/۴۸	-۰/۲۷	۰/۰۹	۰/۱۵	۰/۳۸	استقلال تعارضی شوهر
۰/۴۳	-۰/۷۸	-۰/۰۸				۰/۱۹	-۱/۲۹	-۰/۱۴				استقلال تعارضی زن
۰/۸۷	۰/۱۵	۰/۰۲				۰/۵۵	-۰/۵۹	-۰/۰۷				استقلال نگرشی شوهر
۰/۹۶	-۰/۰۴	-۰/۰۰۵				۰/۵۳	۰/۶۱	۰/۰۷				استقلال نگرشی زن
۰/۲۸	۱/۰۷	۰/۱۶				۰/۳۲	۰/۹۸	۰/۱۵				استقلال هیجانی شوهر
۰/۲۳	۱/۱۹	۰/۱۷				۰/۸۶	-۰/۱۶	-۰/۰۲				استقلال هیجانی زن
۰/۵۶	۰/۵۷	۰/۰۹				۰/۳۱	۱/۰۰۸	۰/۱۶				استقلال عملکردی شوهر
۰/۰۹	-۱/۶۹	-۰/۲۶				۰/۴۴	-۰/۷۶	-۰/۱۱				استقلال عملکردی زن

*P<0/05 **P<0/01

نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی و الگوهای ارتباط منفی زوجین نشان داد که مدل کلی رگرسیون معنادار است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های تمایز یافتگی زوجین الگوهای ارتباطی منفی زنان ($P=۰/۰۰۶$) و ($F=۲/۸۸$) را پیش‌بینی می‌کند. نتایج جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که صرفاً استقلال تعارضی شوهران از خانواده اصلی‌شان با ضریب رگرسیون ۰/۲۴ - پیش‌بینی‌کننده الگوی ارتباطی منفی خودشان و با ضریب رگرسیون ۰/۲۷ - پیش‌بینی‌کننده الگوی ارتباطی منفی زنان است. در ادامه جدول شماره ۴ نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی زوجین برای پیش‌بینی رضایت زناشویی زوجین را نشان می‌دهد.

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی زوجین برای پیش‌بینی رضایت زناشویی زوجین

رضایت‌مندی زناشویی											متغیر ملاک	
شوهران						زنان						
معنی‌داری	t	Beta	R ² Δ	R ²	R	معنی‌داری	T	Beta	R ² Δ	R ²	R	پیش‌بین
*۰/۰۱	۲/۴۸	۰/۲۹	۰/۱۷	۰/۲۲	۰/۴۷	*۰/۰۳	۲/۱۲	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۲۸	۰/۵۳	استقلال تعارضی شوهر
۰/۲۳	۱/۱۹	۰/۱۴				۰/۰۲	۲/۳۱	۰/۲۶				استقلال تعارضی زن
۰/۳۶	-۰/۹۱	-۰/۱۳				۰/۱۵	-۱/۴۱	-۰/۱۹				استقلال نگرشی شوهر
۰/۸۵	-۰/۱۷	-۰/۰۲				۰/۲۲	-۱/۲۱	-۰/۱۶				استقلال نگرشی زن
۰/۹۲	-۰/۰۹	-۰/۰۱				۰/۲۵	-۱/۱۴	-۰/۱۷				استقلال هیجانی شوهر
۰/۱۱	-۱/۵۷	-۰/۲۴				۰/۴۵	۰/۷۵	۰/۱۱				استقلال هیجانی زن
۰/۵۳	-۰/۶۲	-۰/۱۰				۰/۹۱	-۰/۱۰	-۰/۰۱				استقلال عملکردی شوهر
۰/۱۹	۱/۳۰	۰/۲۲				۰/۵۹	-۰/۵۳	-۰/۰۸				استقلال عملکردی زن

*P<0/05 **P<0/01

نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که مدل کلی رگرسیون تمایز یافتگی زوجین جهت پیش‌بینی رضایت زناشویی مردان معنادار است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های تمایز یافتگی زوجین، رضایت زناشویی شوهران ($F=۴/۱۵$ و $P=۰/۰۰$) را پیش‌بینی می‌کند. نتایج تحلیل رگرسیون تمایز یافتگی زوجین برای پیش‌بینی رضایت زناشویی زنان نیز نشان داد که مدل کلی رگرسیون معنادار است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های تمایز یافتگی زوجین، رضایت زناشویی زنان ($F=۵/۶۸$ و $P=۰/۰۰$) را پیش‌بینی می‌کند. استقلال تعارضی شوهران از خانواده اصلی‌شان با ضریب رگرسیون ۰/۲۹ پیش‌بینی‌کننده‌ی رضایت زناشویی شوهران و با ضریب رگرسیون ۰/۲۳ پیش‌بینی‌کننده‌ی رضایت زناشویی زنان است. به منظور تعیین تفاوت‌های فرهنگی به بررسی تمایز یافتگی زوجین از خانواده‌ی اصلی در پیش‌بینی الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی آن‌ها در قومیت‌های مختلف ایرانی پرداختیم. برای پاسخ‌گویی به این سؤال، از روش رگرسیون هم‌زمان استفاده شده که نتایج حاکی از آن بودند که تمایز یافتگی زوجین از خانواده‌ی اصلی به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده الگوهای ارتباطی مثبت و منفی زنان و شوهران در هیچ یک از قومیت‌های فارس، ترک، کرد، عرب و بلوچ معنادار نبود. برای پاسخ‌گویی به این سؤال که آیا تمایز یافتگی زوجین از خانواده اصلی پیش‌بینی‌کننده رضایت زناشویی زوجین در قومیت‌های مختلف ایرانی هست یا خیر، از تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج در جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود.

جدول ۵: نتایج تحلیل رگرسیون ابعاد متغیر تمایز یافتگی زوجین برای پیش‌بینی

رضایت زناشویی شوهران در قوم بلوچ

رضایت زناشویی شوهران						متغیر ملاک
معنی‌داری	t	Beta	R ² Δ	R ²	R	
*۰/۰۲	۲/۵۷	۰/۷۶	۰/۵۱	۰/۶۷	۰/۸۱	استقلال تعارضی شوهر
۰/۴۹	-۰/۷۰	-۰/۱۲۰				استقلال تعارضی زن
۰/۱۴	-۱/۵۱	-۰/۳۵				استقلال نگرشی شوهر
۰/۳۵	-۰/۹۵	-۰/۲۰				استقلال نگرشی زن
۰/۶۰	-۰/۵۳	-۰/۱۴				استقلال هیجانی شوهر
۰/۲۴	۱/۲۱	۰/۲۷				استقلال هیجانی زن
۰/۷۳	-۰/۳۴	-۰/۱۱				استقلال عملکردی شوهر
۰/۳۴	۰/۹۷	۰/۲۶				استقلال عملکردی زن

*P<0/05 **P<0/01

نتایج جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که تنها استقلال تعارضی شوهران از خانواده اصلی‌شان پیش‌بینی کننده رضایت زناشویی شوهران در قوم بلوچ است. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون در مورد تمایزیافتگی زوجین از خانواده اصلی‌شان و نقش آن در پیش‌بینی رضایت زناشویی زنان در هیچ یک از اقوام فارس، ترک، کرد، عرب و بلوچ معنادار نبود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داده است که مؤلفه‌های تمایزیافتگی زوجین به‌طور کلی، الگوهای ارتباطی مثبت زنان ($F=۳/۷۸$ و $P=۰/۰۰۱$) و الگوهای ارتباطی مثبت شوهران ($F=۳/۷۶$ و $P=۰/۰۰۷$) را پیش‌بینی می‌کند. همچنین در بررسی خرده‌مقیاس‌ها مشاهده می‌کنیم که خرده‌مقیاس استقلال تعارضی شوهران از خانواده اصلی‌شان پیش‌بینی‌کننده الگوی ارتباطی مثبت خودشان و همسرانشان است. به عبارت دیگر هرچه شوهران از لحاظ تعارضی از خانواده‌ی اصلی‌شان استقلال بیشتری داشته باشند، ن از الگوهای ارتباطی مثبت در روابطشان بیشتر استفاده می‌کنند، همچنین الگوهای ارتباطی مثبت همسرشان نیز بیشتر می‌شود. همچنین در مورد مدل رگرسیون تمایزیافتگی و الگوهای ارتباط منفی زوجین مشاهده می‌کنیم که صرفاً استقلال تعارضی شوهران از خانواده‌ی اصلی‌شان، پیش‌بینی‌کننده‌ی الگوی ارتباطی منفی خودشان و همسرانشان است. به عبارت دیگر هرچه شوهران از لحاظ تعارضی از خانواده‌ی اصلی‌شان استقلال داشته باشند، از الگوهای ارتباطی منفی در روابطشان کمتر استفاده می‌کنند و همسرشان نیز از الگوهای ارتباطی منفی در روابطشان کمتر استفاده می‌کند.

این یافته هم‌سو با نتایج پژوهش محمدی عسکری‌آبادی، حسونود و زکی^{۲۶} (۱۳۹۳) است که دریافتند بین تمایزیافتگی و سبک‌های ارتباطی مثبت ارتباط معناداری وجود دارد و تمایزیافتگی می‌تواند پیش‌بینی‌کننده این الگوی ارتباطی باشد. در تبیین این یافته‌ها به‌صورت کلی می‌توان گفت فرد تمایزیافته در برخورد با مسائل و مشکلات زندگی توانایی برخورد منطقی و عقلانی داشته و می‌تواند از برخورد با مسائل به صورت احساسی جلوگیری کند. بنابراین این افراد توانایی حل مسائل را به صورت مسالمت‌آمیز دارند، به عبارت دیگر به مشکلات نگاه مسئله‌مدار دارند تا هیجان‌مدار. هرچه تمایزیافتگی فرد بیشتر باشد، به همان اندازه می‌تواند رفتار خویش را اندیشمندانه و مطابق با اصول صریح و جافتاده هدایت کند. بنابراین می‌توان گفت زوج‌هایی که در سطح هیجان‌مدار با مسائل مواجهه می‌شوند، این مسئله باعث واکنش زوج به صورت هیجانی چه مثبت چه منفی در برخورد با مسائل زندگی مشترک می‌شود و از برقراری ارتباط سازنده و گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز (که لازمه زندگی رضایت‌بخش است) جلوگیری می‌کند و در نهایت منجر به تعارض میان زوجین می‌شود. افراد تمایزیافته توانایی انتخاب دارند که در موقعیت‌های مختلف مطابق با احساسشان رفتار کنند یا براساس تفکرشان و اینکه به دنبال راه‌حل‌های منطقی و عقلانی باشند (بوئن^{۲۷}، ۲۰۱۷)، آنها می‌توانند از هیجانی شدن مسئله‌بازداری کنند و با مهارت حل مسئله به موضوع نگاه و آن را حل کنند؛ همین توانایی تفکیک هیجان‌ات از منطق، نیازمند درجاتی از تمایزیافتگی است و افرادی که تمایزیافتگی کمی دارند نمی‌توانند بین هیجان و منطقشان فرق قائل شوند و در واقع توانایی تفکیک و شناسایی آن‌ها را از هم ندارند و نمی‌توانند تشخیص دهند برای مسائل گوناگون کدام مورد را باید مورد توجه

قرار دهند. این به نوبه‌ی خود باعث تعارض درون‌فردی و بین‌فردی در این افراد می‌شود. درجه ظهور تمایز یافتگی در هر فرد بیانگر میزان توانایی فرد برای جداسازی فرآیند شناختی از فرآیند احساسی (هیجانی) است که فرد تجربه می‌کند. این اجتناب از تبعیت خودکار رفتار از احساسات، باعث تأمل در الگوهای ارتباطی و تصحیح آن می‌شود (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۹۶). افراد با به دست آوردن کنترل عاطفی در عین حال که همچنان در خانواده حضور دارند و از اعضای خانواده حمایت لازم را دریافت می‌کنند، هویت مناسب خود را نیز یافته‌اند و می‌توان گفت که توان مناسب در جهت تشخیص الگوی ارتباطی مناسب و سازنده را خواهند داشت و اجازه نخواهند داد که افکار خودکار و احساسات نامتعادل - که گاه و بیگاه در زندگی قدرت‌نمایی می‌کنند - الگوهای ارتباطی ناسالم ایجاد نمایند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۳).

همچنین نتایج نشان داد که استقلال هیجانی زنان از خانواده اصلی‌شان به صورت منفی پیش‌بینی‌کننده الگوی ارتباطی مثبت خودشان است. به عبارت دیگر هر چقدر استقلال هیجانی زنان از خانواده اصلی‌شان بیشتر باشد، از الگوهای ارتباطی مثبت در روابطشان کمتر استفاده می‌کنند. شاید بتوان گفت که زنان در جدال برای رسیدن به استقلال و احساس نیازشان برای تأیید و حمایت از سمت دیگران قرار دارند و می‌خواهند در عین مستقل بودن حمایت و تأیید را از سمت دیگران داشته باشند و در نتیجه وابسته بودن را مثبت می‌دانند و در صورتی که حمایت عاطفی لازم را در استقلال از دیگران نگیرند دچار احساسات متضاد و منفی می‌شوند و آن را در روابطشان با دیگران نزدیک نشان می‌دهند.

در ادامه نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که مؤلفه‌های تمایز یافتگی زوجین، رضایت زناشویی مردان ($F=4/15$ و $P=0/00$) و زنان ($F=5/68$ و $P=0/00$) را پیش‌بینی می‌کند. همچنین در بررسی خرده‌مقیاس‌های تمایز یافتگی مشخص شد که استقلال تعارضی مردان از خانواده اصلی‌شان، پیش‌بینی‌کننده رضایت زناشویی خودشان و همسرانشان است. به عبارت دیگر هر چه شوهران از لحاظ تعارضی از خانواده اصلی‌شان استقلال بیشتری داشته باشند رضایت زناشویی خودشان و همسرانشان بیشتر است. این یافته با نتایج پژوهش‌های همایی و دشت بزرگی (۱۳۹۷)، عبادپور و صابر (۱۳۹۴)، رجبی و همکاران (۱۳۹۴)، قمری گیوی، شیخ‌الاسلامی و صمدی (۱۳۹۴)، همچنین افسر، فروتن، کارآمد، صالحی‌زاده و کاشانی (۲۰۱۶)، کالنا (۲۰۱۴) هم‌سو است. این پژوهش‌ها دریافتند تمایز یافتگی با رضایت مندی زناشویی رابطه‌ی معناداری دارد و می‌تواند پیش‌بین قدرتمندی برای رضایت مندی زناشویی باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت زوج‌های تمایز نیافته، قادر نیستند فردیت و استقلال خود را از خانواده‌ی پدری خود حفظ کنند و احتمال بیشتری دارد تا ازدواج آن‌ها به شکست بیانجامد. میزان تمایز یافتگی در سطح متوسط تا بالا، به فرد امکان می‌دهد تا بدون ترس از آمیختگی با دیگران تعامل داشته باشد. افراد تمایز یافته، تعریف مشخصی از خود و عقایدشان دارند، آن‌ها می‌توانند جهت خویش را در زندگی انتخاب کنند و در موقعیت‌های شدیداً عاطفی - که در بسیاری از افراد منجر به بروز رفتارهای غیرارادی و گرفتن تصمیمات نافرجام می‌شود - کنترل خود را از دست ندهند و با در نظر گرفتن عقل و منطق تصمیم‌گیری کنند (بوئن، ۲۰۱۷). افراد با تمایز یافتگی بالا به هیجانات خود آگاهی دارند و قادر به سنجش متفکرانه‌ی موقعیت هستند. این افراد توانایی رشد دادن خود مستقل را در وجودشان دارند و می‌توانند در روابط عمیق، آرامش و راحتی خود را حفظ کنند و بنابراین از هم‌جوئی عاطفی و یا جدایی عاطفی برای

تعدیل تنش‌های درونی خود دوری می‌کنند درحالی‌که افراد کمتر تمایز یافته یا به هم‌جوشی با دیگران متمایل می‌شوند و به این ترتیب با جدایی از افراد مهم از پا در می‌آیند؛ و یا به جدایی عاطفی تن می‌دهند، بنابراین هنگام مواجه شدن با صمیمیت عاطفی واکنش اضطرابی نشان می‌دهند. افراد تمایز نیافته در برابر رفتار دیگران، بخش عمده‌ی انرژی‌شان را صرف تجربه، بیان و تشدید عواطفشان می‌کنند. در مقابل، افراد تمایز یافته ممکن است عواطف شدیدی را تجربه کنند، اما به‌واسطه‌ی این عواطف تحلیل نمی‌روند. واکنش این دسته از افراد کنترل شده است؛ زمانی که تجربه‌های درونی یا تعاملات بین‌فردی بسیار تنش‌زا باشد، افراد تمایز نیافته از دیگران فاصله‌ی عاطفی می‌گیرند درحالی‌که افراد تمایز یافته ضرورتی احساس نمی‌کنند که از لحاظ عاطفی از دیگران جدا شوند و این عوامل منجر به سازگاری بیشتر فرد با رفتارهای ناپسند همسر می‌شود و در نتیجه منجر به افزایش رضایت‌مندی زناشویی می‌گردد (اسکورون و دندی^{۲۸}، ۲۰۰۴؛ عبادپور و صابر، ۱۳۹۴).

بر اساس یافته‌های پژوهش، تمایز یافتگی زوجین از خانواده‌ی اصلی به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌ی الگوهای ارتباطی مثبت و منفی زنان و شوهران در هیچ یک از قومیت‌های فارس، ترک، کرد، عرب و بلوچ تفاوت نداشتند. در بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی تمایز یافتگی بر رضایت‌مندی زناشویی در اقوام ایرانی نیز مشخص شد که تنها در قوم بلوچ، استقلال تعارضی شوهران از خانواده اصلی‌شان پیش‌بینی‌کننده‌ی رضایت زناشویی آن‌ها بود. به عبارت دیگر هرچه شوهران متعلق به قوم بلوچ از لحاظ تعارضی از خانواده اصلی‌شان استقلال بیشتری داشته باشند رضایت زناشویی آن‌ها بیشتر است. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون در مورد تمایز یافتگی زوجین از خانواده اصلی‌شان و نقش آن در پیش‌بینی رضایت زناشویی زنان، در هیچ یک از اقوام فارس، ترک، کرد، عرب و بلوچ معنادار نبود. از آنجا که نخستین بار است که این بررسی انجام شده است، نمی‌توان به مقایسه‌ی آن با پژوهش‌های مشابه پرداخت. نیاز به پژوهش‌های بیشتری در این حوزه احساس می‌شود. به نظر می‌آید نقش تمایز یافتگی در پیش‌بینی الگوهای ارتباطی در این پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه به‌طور کلی تمایز یافتگی پیش‌بینی‌کننده‌ی الگوی ارتباطی مناسب است، در قومیت‌های مختلف تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود و متغیر قومیت در این زمینه نقش معناداری ایفا نمی‌کند. شاید بتوان این گونه تبیین کرد که با وجود اینکه افراد از قومیت‌های مختلف در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند و انتظار می‌رفت که تفاوت‌های فرهنگی بین آن‌ها بر نتایج تأثیر بگذارد - ولی چون همه‌ی این قومیت‌ها از یک کشور بودند که بینشان مشترکات زیادی (از جمله آموزش و پرورش، رسانه ملی) وجود دارد و از طرفی با کم‌رنگ شدن این مرزها به وسیله‌ی دسترسی افراد به شبکه‌ی اینترنت و اطلاعات جهانی شاهد کم‌رنگ شدن تفاوت بین قومیت‌ها و هرچه بیشتر شبیه هم شدن سبک‌های زندگی، فرزندپروری و ... هستیم - اما نهایتاً این نتیجه حاصل شد، در واقع همین شباهت‌ها باعث شده تفاوت‌های فرهنگی کاهش بیابد و افراد در قومیت‌های مختلف، از یک فرهنگ تقریباً یکدست الگوگیری و تبعیت کنند.

با توجه به نتایج پژوهش، استقلال تعارضی بالا در مردان بلوچ موجب افزایش رضایت زناشویی در مردان متعلق به این قوم شده است. در تبیین این یافته، می‌توان گفت که استقلال تعارضی از جمله نقش‌های مورد انتظار جامعه از مردان است که موجب افزایش سطح حرمت خود، شکل‌گیری هویت مردانه و دل‌بستگی بهنجار و در نهایت رضایت زناشویی شده و این مردان به‌آسانی می‌توانند افکار و احساسات خود را با

همسرشان در میان بگذارند و به پذیرش و درک احساسات یکدیگر بپردازند و در نتیجه رضایت زناشویی بیشتری خواهند داشت (لتزنیگر و گوردون^{۲۹}، ۲۰۰۵). مردان بلوچ در جامعه سنتی زندگی می‌کنند، جامعه‌ای که در آن بر ایدئولوژی‌های جنسیتی تأکید می‌شود و مورد پذیرش از سمت جامعه (زنان و مردان) قرار دارد و موجب شده در آن، زنان نیز اطاعت از شوهر را وظیفه‌ی حتمی خود بدانند و بر طبق این ایدئولوژی‌های جنسیتی جامعه عمل کنند، از این رو استقلال تعارضی می‌تواند بر حس هویت سنتی مردانه‌ی بلوچ بیفزاید و در نتیجه احساس رضایت از زندگی زناشویی را در آن‌ها افزایش دهد.

در مجموع، می‌توان گفت تمایزیافتگی در میزان رضایت زناشویی و الگوهای ارتباطی نقش پر اهمیتی دارد. تمایزیافتگی از خانواده در طی سال‌های ابتدایی زندگی و تحت تأثیر تجارب اولیه شکل می‌گیرد و در بزرگسالی به روابط افراد در زندگی جدید شکل می‌دهد. لذا در محیط‌های متفاوت با آداب فرهنگی مختلف، افراد تمایزیافته تجارب اولیه متفاوت و نحوه ارتباط و رضایت متفاوتی را در زندگی مشترک خود می‌سازند. جامعه ایران از قومیت‌های گوناگونی تشکیل شده است که هر کدام از اقوام آن، عادات و آداب فرهنگی مخصوص به خود را دارند که می‌تواند تمایزات و الگوهای ارتباطی گوناگونی را در افراد متعلق به هر یک از این قومیت‌ها سبب شود.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به نادیده گرفته شدن ویژگی‌های خانوادگی در هر قوم براساس سطح اجتماعی، اقتصادی، مذهبی، خانوادگی و تحصیلی آنان اشاره کرد. این عوامل ممکن است که موجب تأثیراتی بر تمایزیافتگی افراد شده باشد. محدودیت دیگر نیز مربوط است به یکسان نساختن نمونه‌ها از نظر تعداد فرزندان، شغل و دیگر عواملی که بر میزان رضایت زناشویی تأثیر دارد، و همچنین نبود امکان کنترل متغیرهای مزاحم همچون ویژگی‌های شخصیتی، شرایط روانی و اجتماعی آزمودنی‌ها.

پی‌نوشت‌ها

1. Ebadpoor & Saber
2. Jiang
3. Lavner, Karney & Breadbury
4. Weiss
5. Glasser & Glasser
6. Nayana & James
7. Parvandi & Arefi
8. Karimi, Donyavi, Rahnedjat & Kiani-Moghaddam
9. Homaei & Dashte-Bozorgi
10. Rajabi
11. Gamari, Shaykholeslami & Samadi
12. Afsar, Foroutan, Karamad, Salehzadeh & Kashani
13. Kaleta
14. Hoffman
15. Mahler
16. Vancea
17. Peleg & Zoabi
18. Goldenberg & Goldenberg
19. Sadeghi
20. Psychological Separation Inventory (PSI)
21. Dadsetan, Haghbin, Bazaziyan & Tavakoli
22. Iranin Couples Interaction Coding System (ICICS)
23. Spaff
24. Four ENRICH Couple Scales
25. Olson
26. Mohammadi. A, Hasanvand & Zakie
27. Bowen
28. Skowron & Dandy
29. Litzinger & Gordon

منابع

دادستان، پ.، بزازیان، س.، حق‌بین، م.، و حسن‌زاده توکلی، م. (۱۳۸۳). جدایی روان‌شناختی از والدین و پیشرفت تحصیلی: یک پژوهش درباره تفاوت‌های جنسی و فرهنگی. *فصلنامه علمی پژوهشی روان‌شناسی تحولی روان‌شناسان ایرانی*، ۱(۱)، ۱۹-۱.

رجبی، غ.، جمالی، الف.، و تقی‌پور، م. (۱۳۹۴). رابطه بین سبک دل‌بستگی ایمن، خودتمایز یافتگی (موقعیت من) و رضایت زناشویی با میانجی‌گری خوش‌بینی زوجها. *فصلنامه پژوهش‌های مشاوره*، ۱۴ (۵۶)، ۶۶-۴۵.

صادقی، م. (۱۳۸۹). *الگوی تعاملی زناشویی در فرهنگ ایرانی و اثرمندی آموزش مهارت‌های ارتباطی مبتنی بر فرهنگ بر افزایش سازگاری زوجین ناسازگار*. پایان‌نامه دکتری روانشناسی عمومی. دانشگاه شهید بهشتی.

عبادپور، آ. و صابر، س. (۱۳۹۴). سنجش رضایت‌زناشویی بر اساس تاب‌آوری و تمایز یافتگی خود. *فصلنامه روان‌سنجی*، ۱۱(۱۳)، ۱-۱۱.

قمری‌گیوی، ح.، شیخ‌الاسلامی، ع.، و صمدی، م. (۱۳۹۴). رابطه‌ی تمایز یافتگی خود و رضایت زناشویی در همسران سازگار و ناسازگار. *دومین کنفرانس ملی توسعه‌ی پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، موسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار*

https://www.civilica.com/Paper-EPSCONF02-EPSCONF02_0487.html

گلدنبرگ، ا.، و گلدنبرگ، ه. (۲۰۱۷). *خانواده درمانی*. ترجمه ح. ر. حسین‌شاهی بروانی، س. نقشبندی و ا. ارجمند (۱۳۹۶). چاپ چهارم، تهران: نشر روان.

محمدی‌عسکری‌آبادی، الف.، حسنونند، الف.، و زکی‌بی، ع. (۱۳۹۳). پیش‌بینی الگوی ارتباطی سازنده متقابل بر اساس انواع عشق. *کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا*.

https://www.civilica.com/Paper-IBSCONF01-IBSCONF01_077.html

همائی، ر.، و دشت‌بزرگی، ز. (۱۳۹۷). همبستگی تمایز یافتگی خود و خوش‌بینی با مسئولیت‌پذیری و رضایت‌زناشویی در دانشجویان پرستاری. *نشریه مدیریت ارتقای سلامت*، ۷ (۲)، ۶۴-۵۸.

Afsar, M., Foroutan, M., Karamad, J., Salehizadeh, M., & Kashani, P. (2016). Investigation the Mediating Role of Differentiation of Self in Relationship between Depression and Marital Satisfaction. *The Caspian Sea Journal*, 10(4), 167-172.

Bowen, M. (2017). *Theory in the practice of psychotherapy*. In: Guerin, P, [Eds.]. *Family: Theory and Practice*, (10th Edition). New York: Garner Press.

Dadsetan, P., Haghbin, M., Bazaziyan, S., Tavakoli, M. (2004). Psychological separation from parents and academic achievement: A survey based on sexual and cultural differences. *Journal of Developmental Psychology Iranian Psychologist*, 1(1) 1-19 [in Persian].

Ebadpoor, A., & Saber, S. (2014). Assessment of marital satisfaction based on resilience and self-differentiation. *Journal of Psychometry*, 4(13), 1-11 [in Persian].

Ghamari, G. H., Sheykholeslami, A., & Samadi, M. (2014). The relationship between differentiation and marital satisfaction in couples incompatibility. *Second National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies*, Tehran, Center for Islamic Studies and Research Soroush Hekmat Mortazavi, Mehr Arvand Higher Education Institution, Center for

- Sustainable Development Strategies, <https://www.civilica.com/Paper-EPSCONF02-EPSCONF02-0487.html> [in Persian].
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (2017). *Family Therapy* (H. Hoseinshahi., S. Naghshbandi., & E. Arjmand Trans). Tehran: Ravan Press.
- Hoffman, J. A. (1984). Psychological separation of late adolescents from their parents. *Journal of Counseling Psychology*, 3(2) 170-178.
- Homaei, R., & Dasht Bozorgi, Z. (2018). Correlation of self-differentiation and optimism with responsibility and marital satisfaction in nursing students. *JHPM*, 7(2) 58-65 URL: <http://jhpm.ir/article-1-789-fa.html> [in Persian].
- Jiang, H., Wang, L., Zhang, Q., Liu, D.X., Ding, J., Lei, Z., Lu, Q., & Pan, F. (2015). Family functioning, marital satisfaction and social support in hemodialysis patients and their spouses. *Stress Health*, 31(2), 166-174.
- Kaleta, K. (2014). Marital satisfaction, differentiation of self and stress perceived by women. *Polskie Forum Psychologiczne*, 19(3), 305-319.
- Lavner, A. J., Karney, R. B., & Breadbury, N. T. (2016). Does couples communication predict marital satisfaction, or does marital satisfaction predict communication? *Journal of Marriage and Family*, 3(78), 680-694.
- Litzinger, S. & Gordon, K. C. (2005). Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction. *Journal of sex & Marital Therapy*, 31, 409-424.
- Mohammadi, A. O., Hasanvand, A., Zakiei, A. (2015). Predicting mutual constructive communication pattern based on a variety of love. *International Conference on Behavioral Science and Social Studies*, https://www.civilica.com/Paper-IBSCONF01-IBSCONF01_077.html [in Persian].
- Nayana, K. B. & James, J. K. (2017). Correlates of marital satisfaction of Indian married couples. *Guru Journal of Behavioral and Social Sciences*, 5(2), 672-683.
- Olson, D. H., & Olson, A. K. (1999). *PREPARE/ENRICH Program: Version 2000*. In R. Berger & M.T. Hannah (Eds.), *prevention approaches in couples therapy* (pp. 196-216). Philadelphia: Routledge.
- Parvandi, A. & Arefi, M. (2016). The role of family functioning, couples communication patterns and rarly maladaptive schemas domains in marital satisfaction prediction. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research*, 7(3), 594-603.
- Peleg, O., & Zoabi, M. (2014). Social anxiety and differentiation of self: A comparison of Jewish and Arab college students. *Personality and Individual Differences*, 68, 221-228.
- Ragabi, Gh., Jamali, A., & Taghpoor, M. (2016). The relationship between secure attachment style, self-differentiation (I- position) and marital satisfaction mediating couple optimism. *journal of counseling research*, 14 (56), 45-66. URL: <http://irancouns-eling.ir/journal/article-1-47-fa.html> [in Persian].
- Sadeghi, M. (2010). *Interactive pattern of marriage in Iranian culture and the effect of teaching culture-based communication skills on increasing compatibility of incompatible couples*. Doctoral thesis, Shahid Beheshti University [in Persian].
- Skowron, E. A., & Dandy, A. K. (2004). Differentiation of self and attachment in adulthood: Relational correlates of effortful control. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 26, 337-357.

- Vancea, F. (2013). The Increase of the differentiation level of the self through unifying personal development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 78, 180-184.
- Weiss, J. M. (2014). Marital preparation, experiences, and personal qualities in a qualitative study of individuals in great marriages. Master Dissertation in Family, Consumer, and Human Development. Utah State University.

